

ПИСМО ПРЕПОРУКЕ

Част ми је да Конкурсној комисији ИКОМ-а за доделу награда у категорији Награде
Пројекат године предложим пројекат:

„ХИЛАНДАРСКИ МЕДИЦИНСКИ КОДЕКС И СРПСКА СРЕДЊОВЕКОВНА МЕДИЦИНА“

Када се удруже две особе од струке, вољне да раде, постигнути резултати буду од изузетног значаја за културу и историју Србије. При том, такав пројекат испуњава и захтеве модерне музеологије. У овом случају, он је едукативан, мултимедијалан, визуелно пријемчив за све, како људе из струке (медицинске, фармаколошке, ботаничке, етнолошке, историјске), тако и за обичан свет заинтересован да прошири своја сазнања о лечењу у прошлости, али и за најмлађе, који на прави начин стичу знања о лечењу биљем и о лечењу у прошлости уопште.

Др Александра Александра Савић, музејски саветник Природњачког музеја у Београду и др Снежана Јарић, научни саветник Института за биолошка истраживања „Синиша Станковић“ (ИБИСС), су почетком 2023. године реализовале један такав пројекат, чији је крајњи резултат музејска изложба под истим називом: „Хиландарски медицински кодекс и српска средњовековна медицина“. Дакле, изложба је крајњи резултат њиховог научно-истраживачког рада, употпуњен њиховим стручним знањем и жељом да средњовековну српску медицину приближе обичном малом човеку. Самим тим, овај пројекат значајно доприноси и промоцији музејске делатности у Србији.

Резултати истраживања/пројекта представљени су на изложби кроз три целине. Кроз прву од њих, уводну, приказане су све фазе развоја медицине од праисторије до данашњих дана. Кроз краће текстове и фотографије приказане су медицине Старог света и земаља Далеког истока. То су, у ствари медицинска знања којима се могло располагати и у Србији на почетку Средњег века. У овом делу изложбе приказан је и мермерни експонат - курна (из 17. века), позајмица из Музеја Рас, која је имала функцију умивања и одржавања хигијене, а тиме и здравља.

Друга целина је најобимнија, а посвећена је српској средњовековној медицини. Ова целина је резултат вишемесечних истраживања, прикупљања података о начинима лечења у српској средњовековној медицини (манастирској, дворској и градској), пракси лечења људи тога времена, прикупљања сазнања о материјалним сведочанствима лечења у Србији пре и у време Неманића. Приказана је и научна медицина коју су у Србију донели лекари школовани на медицинским факултетима у Италији и Француској, формирање првих (манастирских) болница на Хиландару (1199) и у Студеници (1208).

Захваљујући сарадњи са другим музејима Србије, у овом делу посетиоцима су представљени и оригинални медицински инструменти тога доба: хируршки нож, сврдло за вађење метака, пинцете, наочаре лекара, скалпели, маказе, ножеви, бочице, археолошки материјал са, до сада јединог археолошког налазишта болнице манастира Мажићи (из доба краља Милутина), код Прибоја и из Музеја Рас у Новом Пазару, као и трепанована лобања старости 2000 година (медицински захват бушења кости лобање ради ослобађања од главобоља) из Народног музеја Кикинда. Овде је описано и неколико терапијских зборника – лекаруша, старијих од

Хиландарског зборника: Зборник по па Драгојла (13. век), Ијатрософија о вској вешти (14. век), и Ходошки зборник (14.век) занимљивих не само за истрачиваче који се баве историјом медицине, већ и за научнике који се баве проучавањем језика, религије и књижевности тог доба.

Трећа целина је посвећена само *Хиландарском кодексу* (15 – 16. век), који је представљен публици кроз фототипско издање у дигиталном и штампаном облику, док се оригинал и даље чува у библиотеци манастира Хиландар. Реч је о најзначајнијем и најстаријем зборнику сачуваних медицинских и фармаколошких списа, који се могу сматрати првом српском, па и првом словенском фармакопејом. Настао је у време када нешто слично није имала већина европских народа тога времена. Зборник садржи више медицинских списа из интерне медицине, хирургије, педијатрије, о инфективним болестима, токсикологије, Терапијска упутства, и Фармаколошки спис који описује израду простих и сложених лекова биљног, животињског и минералног порекла. Рукопис је науци познат од 1952. године када га је открио академик Ђорђе Сп. Радојичић. Током осамдесетих година XX века урађено је штампано фототипско издање рукописа које се чува у Народној библиотеци Србије у Београду, а захваљујући пројекту било је доступно широј јавности.

Пројектом је обрађено, а на изложби приказано 95 врста биљака које се и данас користе, неке као лековите биљке, неке као зачини, а неке у свакодневној исхрани. Приказане су у природном облику (као жива башта лековитог биља), у хербаризованом облику (хербарски рамови) и у форми ботаничких илустрација, аутора Боре Милићевића, ликовног техничара. Своје место у пројекту нашли су и лекови животињског и минералног порекла који су имали своју улогу у средњовековној медицини, а изложени су примерци из збирки Природњачког музеја и Хемијског факултета у Београду.

Изложбу прате бројне илустрације, фотографије, наменски компонована музика, а приређена је и богата мултимедијална монографска публикација истог имена (наменски компонована музика је доступна путем QR кода). Изложба је била отворена од 26. јануара до 2. јула 2023, а видело ју је 9.500 посетилаца, организовано је 109 стручних вођења за 4.800 посетилаца, а пропраћена је са 63 медијска прилога. Одржана је и едукативна радионица „Приручник за мале лекаре“, током које су деца упозната са традиционалном употребом биљака као лека и начинима њихове екстракције.

И на крају, пажња је посвећена и визуелном идентитету пројекта/изложбе: укусно дизајнирани и сведени банери, постери, позивнице на којима су се нашли сви потребни елементи који нас упућују на основну тему пројекта: лечење у средњовековној Србији.

Сматрајући да је наведено (нужно сажето) довољно да се стекне утисак о комплексности пројекта, задовољство ми је да га Комисији ИКОМ-а предложим за награду у категорији Награде *Пројекат године*.

Зорица Петровић
Мсп Зорица Петровић

Виши кустос историчар Народног музеја у Аранђеловцу